

HAURREN ETA GAZTETXOEN PSYKOLOGIAZ

Haur hezitzeak ez du esan nahi haur bat, halako edo holako klasifikazio edo kathegoria batetan, itxura berdintsuenerat hel eraztea denik. Haur hezitzaile izan behar dugu, noski, bainan haur bakoitza gure heztaile dela ahaztu gabe, ordea. Haur bakoitzak nortasun berezia duela gogoan hartuz.

Egun, 11, 12, 13, 14 eta 15 urteko gaztetzoen gorabehera batzuetaz mintza nahi nuke.

Haurrek adinka izaiten dituzten bereztasun batzuez, baina gaitetik 3 edo 4 bereztasunaz.

1. Adinka, 11, 12, 13, 14, 15. Haur hoiek izaiten dituzten aktibitate edo *ekintzez*.

2. 'Centros de interes' edo berei gustatzen zaizkien gauzez.

3. Afektibitate, emozioak edo bihotz-zarraskadak.

4. Gizarte batetan bizi denez, haurra edo gaztea, *besteei* edo *taldeari* begira.

Honela, begiraleentzat konkretoago, zehatzago izanen dela iduritzen zaigu.

11 URTEKO HAURRA

—Beren ekintza

• —'centros de interes' delakoak

—azkenengoz, besteekin izaiten dituen harremanak.

10 urteko haur xarmangarria, maitagarria aldatzen hasten da. Indar berriak etortzen zaizkio, kezka berriak ere bai sortzen. Aldaketa hauek bere jokabidea aldatu egiten dute, berritzen. Norki edo pertsona handiei begira jartzen da. Batek lehenago, besteak geroxeago, haur gauzak edo haurkeriak burruka gogor baten bidez baztatu nahi ditu. Gaztetasunaren atarrira, atarrira, heltzen ari da.

Ezin egona bihurzen da, berriz, 6 urtekoa bezala. Aspergarria, bihurria, nahasia, humorez aldakorra. Soinez ere berritzen ari da.

Errezago nekatzen da. Udalekuetan etxean baino hobekiago portatzen da. Mutilak neskekin harreman gutti du oraindik. Neska gehienek ez dute mutilekin ezertxo ere nahi. Astotxo edo zerritxo batzuk direla diote neskek. Jolasteko, neskekin neskek eta mutilekin mutilek nahiago dute. Soin aldetik, mutila (batzuek behintzat) mutil gaztearen itxura hartzen hasia da; sexualitate aldetik, abereen eta animalien bizimoduak eta relazioek asko interesatzen du 11 urteko mutila eta neska. Baina ezin dute onhartu gizon eta emakumeen artean holako harremanik. Zinkinkeria edo txarkeria iduritzen zaizkio.

Neska batzuek odogaltzea ezagutzen dute edo entzun behintzat. Batzuek beldurtu egiten dira eta gauza hauetan begiraleak erne egon behar du, gauzak argitze arren gaztetxoaren sentimenduak behartu gabe eta zauritu gabe.

Mutilak, batzuek, mihi zikin (mihingain zikin) eta «taktoz» edo edukazioz motzak. Txiste gordinak erraz botatzen ditu. Soinez atzeratuagoak eta gordinenak berdin. Haur zail samarrak, ikusten dizuen bezala.

EKINTZAK (M = mutilak; N = neskak)

—Kokkzio edo bildumak egitea laket zaio. Margoak, harri, nahas-mahas (rompecabezas); jokuak ere bai. Besteekin bere gauzak trukitzea ere gustatzen zaio.

Txabola egitea ere bai, bere xoko berezi bezala, baina lastersko aspertzen da. Gertakari eta abenturak oso maite ditu, gainera hobekiago arrazoitzen ditu. Isilkari edo «misiones secretas» eta zelatari edo espion gorabeherak oso ditu maite (M).

Bere araudi (reglamento) berezia talde barruan sortzea ere bai. Zaldiz ibiltzea (N) Kirolak:

—futbola (M)

—olympia jokuak (M-N) aldaketa batzuekin neskeentzako. Adibidez, botoi-joste, margotze...

—igari egitea (M-N)

—izadia, oihanak (M)

—zuhaitza gora, txabola, goian ibiltzea (M) (arretaz)

—abereak (M-N)

—txingoak (N)

—soka saltoak (N)

—dantza folk (N-M?)

—camping (M-N?)

Joku eta jolasetan neskek neskekin nahiago du eta mutilak mu-

tilekin. Adin hontan, batzuek asko irakurtzen dute, beste batzuek, aldiz, gutti edo ezer ez.

—ipuin samurrak edo sentimentalak (N)

—oesteko abenturak edo poliziajokuak (M)

—zinea; marrazki mugikorak, Oeste (behizainak) (M)

—eskulanak, nahas-mahas, bildumak, joste, trentza, margotze, marrazki; trentzak erabiltzea (haizkorak, haizturak —gurai-zak—, labana, makil...)

EMOZIOEAK - BIHOTZ ZARRASKADAK

11 urteko haurra erantzunkorra, bihurria, gogorra, berekoa, dela diote. Maitagarria, ernea, jatorra, irekia, zentzunduna eta funtsezkoa, ganoraduna.

Aldakor samarra dela esan dugu arestian eta etxetik urrun hobeto jokatzen edo portatzen dela ere bai.

Hitz larriak ere beti mihi puntan ditu eta gainera mendekatzen (bengatzen) da eta kopeta zimurtuta, nondik nola ordaina itzul asmatzen.

Bestalde, beldurti samar bihurtzen da. Suge, euli beltz, zomorro, behi eta apo beltz handiek beldurtu egiten dute. Bai eta gauak ere, ilunak alegia. Eta bakarrik baldin bada, gehiago oraindik (N) batezere. Beldur horiek garaitzean, pozik agertzen du bere ausardia.

Humore aldakorra du. Laket zaio besteei ilea hartze edo adarra jotzea eta besteaz trufatzea, baina berari farre egitea batere ez. Txiste larri samarrak esaten ditu (M).

Afektibitate aldetik, 11 urteko haurra pozik bizi da gehienetan. Joku eta jolasak ongi antolatzen baldin bazaizkio, pozik iharduten du. (Udalekuko begiraleekiko duen maitasuna jakin nahi baduzue, argazkia atera eta tomate ustelak bota erazi, laster jakinen duzute, bakoitzarentzat duten atxikimenduaren berri.) Negar erraz samar egiten du (10tik 16 ra bitartean negar egiten den urtea) haserritzen denean.

Bere buruaren maitakeria (amor propio) handiagoa du eta inbiri edo bekaitza handiagoa ohi du (ondasunak eduki nahia).

Oso handinahiak eta handiputzak dira. Harroa. Aiherkorra edo mengatiboa da.

HARREMANAK

Adin hontan bere burua, kanpotik eta barrundik, ezagutzen eta azterkatzen oso lanpetua dago, baina besteekin nehurtuaz, batezere

persona nagusiekin: aita edo amarekin, maisuarekin, begiralearekin. Udaldia ongi etorriko zaio, ez etxeokoak maite ez dituelako, baina bide berriak urratuko dituelako.

Etxean gogorra, bihurria, kritikalaria, gelarioa azaltzen da erraz... amarekin aitarekin baino gehiago (mutikoarentzat begiralea gizonetzkoa hobe, emakumezkoa baino eta alderantziz) Anai'arrebekin ere ez da ongi konpontzen. Lagun berriak egitea laket du, egun baten barru aldatu arren. Neskek izugarritzko istiluak izaten dituzte. Lagun bat edo bi aski du. Talde bizia zail egiten zaio (jolasetarako ez) Neskaren batek ukan dezake lagun bat mutilen artean, baina gehienetan mutilak oso traketsak eta gaizki ikasiak iduritzen zaizkio.

Hona, azalez azal, 11 urteko haur baten bereztasunik larrienak.

12 URTEKO HAURRA

11 urteko bezain bihurria ez da.

Experientzia berrien bidez, pixka bat lehunduz eta buruz jantziz doa.

Besteekin harremanak ere errezago egiten ditu.

Bere burua ere ez du hain haunditzat hartzen.

Besteak ere ba direla ohartzen da geroz eta gehiago. Eboluzio edo aldaketa hori uniforme denik ez uste izan. Gora behera asko ikus genezake artean.

Taldeak 11 urtekoentzat baino garrantzi handiagoa duke 12 urtekoentzat. Taldea bere Kontzientzia bihurtzen dela esan daiteke. Bakarrik egin ez lezazken gauza batzuk, taldean egin dezazke (adar jotze, eztul, zarata...).

11 urtekoa baino irekiagoa da gehienetan eta besteek nola pentsatzen duten jakitea gustatzen zaio.

Artean ez da ekilibrio edo heldutasun oso batenjabe; baina horra doa. Hori bai baserriko bai herri txikietakoa bai hiri handietako haurrekin ikus dezakegu, kultura eta giroak azalpen ezberdinez josi arren. Sexualitate aldetik aurrerapena berezi batzuk ikus genezake.

Neskatan, bat edo bestek odol-galtzea ezagutzen du, gero eta gehiago ilabeteak pasa alan. Batzuei lotsa ematen die. Ezagutzen ez duenak; horren berri zerbait entzun oi du; lagundu egin behar zaio gauza berezko eta normal hori onhartzen. Mutillak baino hobekiago ezagutzen ditu bere sexualitatearen gorabeherak, baina gehiegi sakondu gabe dauzka.

Mutilla, neska bezala, oso desberdin aurreratzen ari da, soin zati bat lehenago bestea beranduago berari aldaketa berriak sortzen

zaizkiolako. 11 urtekoak baino kaso gehiago egiten die neskei eta neskek mutilari ere noski, baina denbora motzez. Zakila zutik jar-tzen zaio edozein estimulorekin, edozein ezdeuskeriarekin, eta berak nahi izan gabe berdin. Aitari edo amari baino errozaga eskatzen dio argitasuna pixka bat maisu edo begirale bati, kofiantza handi bat baldin badauka behintzat.

EKINTZAK eta «CENTROS DE INTERES»

Udalekuetan 12 urteko haurra pozik aurkitzen da. Talde bizi-tza sakon bat egiteko adinik hoberenetako bat dela uste dut.

Ibiltzea gustatzen zaio. Bai oinez bai txirrinduz (N-M) bai zal-diz (N). Igari egitea ere bai (N-M).

Kirolak ongi antolatuak baldin badira eta bazterretik ikusteko badira hobe. Neska batzuei kiroletako gogoia galtzen hasten zaie.

Ehizea, arrantza, txapelketak (M) torneoak eta olympia joku ospetsuak ere gogokoak ditu (N-M).

Abere, harri, eta lore bildumaz aspertzen hasten da. Nahas-mahas jokuak (rompecabezas) laket zaizkio oraindik. Margotzen ere bai (N-M). Dantza (N-M) soinu jotzen ikastea.

Jantziak, jostea andrakila (muñeca) handi batentzako (N), edo beretzako. Asmatutako antzerkiak antolatea (N).

Txirrindua edo tresnaren bat desmontatzea eta berriro konpon-tzea.

Argindarraz gauzak sortzea, egur eta burdin lanak (M).

Txaboletan lan egitea, taldeka lan egitea (hortarako txabolak oso ondo egina behar du eta handi samarra).

Camping egitea (N-M).

Irakurgaietan abenturaz mintzatzen diren idaztiak (M). Idazti sentimentalak batere ez (M). Neskek ere guti. Batzuk bai.

Abereen idaztiak indar pixka bat galtzen dute, oso oso onak ez badira behintzat.

Zine kontutan, abentura eta zapartingarrizko gauzak edo eman-kizunak ikustea maite du eta asko gustatu baldin bazaio, bost edo sei aldiz gauza bera ikus dezake.

AFEKTIBITATEA ETA BIHOTZ ZARRASTADAK

11 urteko haurra baino irekiagoa dela esan dut. Baina gauzak barnean atxikitzen eta gordetzen ere badaki. Lagun edo adizki hobea da lagunagoa-gauza batzuek asko maite ditu ala bat ere ez —ez du

erdibirik—. Oraindik hitz larriak erraz botatzen ditu, gordin samarrak berdin.

Bainan 11 urtekoak baino gutiago.

Errez samar haserre liteke oraindik eta joka edo *harrika* has. Baina gehienetan hitz larri, purrustada bat botaz gero konforme gelditzen da. Batzuetan bere buruarekin mar mar hasten da eta jolasetik alde eginen du, agian.

Abere gaitztoen, baso handien, suge, apo beltz eta beste zamorro batzuen beldurra iaz nohi du, bakarrik dagoenean bereziki, bere baitan xorakeriak direla aitortzen badu ere. Garaitzen dituenean, guztatzen zaio esatea. Adar-jotzen ere ohitzen hasten da, bera gehiegi mindu gabe.

12 uterko haurra gehienetan pozik eta alai bizi da. Noizean behin gogo-ilundura handiak izaten ditu, berri txarrak hartzen baditu edo maite duen abere bat hiltzen bazaio, edo bihotz barnetik maite duen gauza bat galtzen badu, edo pelikula hunkigarri edo biotz-erdiragarrri bat ikusten badu negar guti egiten du, bere sendimendu berezianak gordetzen hobeki dakiela esan daiteke bukatzeko.

HARREMANAK

Aita-amarekin 11 urtekoa baino hobeto konpontzen da.

Aitarekin oso ongi. (N).

Kritika objektiboa egiten hasten da (M). 16-17 urteko anai-arrebekin hobekiago (N-M).

Lagun berriekin ere ongi (N-M) Adiskidetasuna sakonagoa da, baina motz samarra agian. Hotza behin ere ez. Neska mutilak erraz samar nahasten dira baina interes motza dute elkarrentzako gehienetan Neskak neskekin, taldeak oso pozik ibiltzen dira. Mutilekin harremanak izatea gustatzen zaie batzuei (aurreretuagoa N) Batzuk xoratzen dira holako eta halako mutilarekin.

Bakar batzuk badira oraindik mutilak zeri eta astotzat hartzen dituztenak. Mutila ere mutilarekin pozik dabil. Denekin neurri berean ez noski. Gustatzen zaie taldean ongi ikusiak izatea. Neskekin harreman gehixeago du. Baina ez du galdu irabazi handirik ikusten. Batzuek lehen «andregai» bazuten, orain ez; eta beste baten beharrik ikusi ere ez. Bakarren batzuek interes gehiago ikusten dute. Atzeratuena astaputz edo tontotzat dituzte.

13 URTEKO HAURRA

Oso zail da bereiztasun batzuk ematea, jokabide berezi batzuk

baditu baina oso nahastuak. Etxean jokabide bat eta kanpoan beste bat izan dezake.

Batzuetan irekia eta beste batzuetan barnerakoi biurtzen da. Ait'amen babesetik alde egiten du; geroz eta gehiago gizarteko gora beherak interesatzen zaizkio. Ez zaio buru hauste ez eta eztabaidarik falta; baina askotan ixiltasun ta bakardadean aurkitzen du bere erantzuna. Hamabi urtekoa baino sakonagoa da, gogoeta gehiago eta mamitsuagoak egiten ditu, kritika zorrotz eta objetivo bat egin dezake.

Batzuek talde txikian (bi edo hiru) nahiago dute handian baino ($N \pm$). Bainan kirolei esker (N) taldean ongi sartzen da, eta udalekuetan etxean baino obeto.

Neska-Mutilek elkarrekin harreman guti dute. Hamabi urtekoak baino grina edo axola gabekoagoak dira gehienetan.

Beratzaz bestek zer dioten jakitea gustatzen zaio Oso zail iduritzen zaigu askori adin hortako haurra (adin zoroa). Bere nortasuna alderdi guztietatik arriskuan jarria ikusten du erraz eta ahal bezela zabaltzean saiatzen eta arranguratzen da. Jasaipen handi batekin launtza asko eskaini behar zaio adin hortako haurrari.

Soin aldetik, neskak mutilak baino mantxoago hazitzen ari dira. Ahulago eta meheago ematen du. Geienek ixurkin edo odolgeltzearen berri badakite edo laister izatekotan dira. Dakartzan buruko min, sabeleko min eta beste temple txar guziekin.

Mutilak laisterago hazitzen dire adin hontan Adina ere aldatzen zaie batzueri, gainentzegotan hamabi urtekoa bezalasu da edozein estimuloekin.

Hamairu urteko neskak mutilekin hartueman guti izaten du normalean; mutilak trakets xamarrek edo gaizki ikasiak azal daitezke.

ADIN HONTAKO EKINTZA ETA INTERES BEREZIENAK

Kirol klase askotan pozik dabil, bere barneko emozio korapijoez eta gorabeherez pixka bat ahazteko (M).

Neska, aldiz, kirolean gutiago ibiltzen da. Igari, ur bazterrako jolasak (M-N).

Ibiltzea, oinez edo txirrinduaz (N-M).

Irakurtzea. Aldizkari sentimentalak (N-M).

Ping-pong (N-M). Nahas jokuak (N-M). Musika entzutea (N). Pintatzea.

Jostea eta trenzak egitea (N). Berebil eta hegazkin egitea eta margotzea; argi indarra, irrata edo tresnak erabiltzea (M).

Begirale argia eta irudimen handikoa behar da adin hortako hau-

rra erne erazteko, interesatzeko. Oso ongi antolatutako txapelketeak gustatzen zaizkio (N-M).

Bakardadea betetzen hobeto daki barnekoi bihurtzen da errez.

Pelikuletan ballet musikal delakoak. Abenturak baina Oestekoak gutiago. Sentimentalak guti, bakar batzuei (N+).

AFEKTIBITATE ETA BIHOTZ ZARRASTADAK

Emozioak asko aldatzen dira adinetik adinera. Orain obeto sakontzen eta aztertzen ditu, barnekoi bihurtzen da askotan; ikasiaren eta entzunarenbidez, bere gorabehereri erantzun personal bat eman nahi die.

Oso errez zauritu liteke bere sentimendutan eta orduan ixil-ixilik edozein eztenkada gogorra bota dezake. Ez da hamabi urtekoak bezala haserretzen, oso odol berokoa ez bada behintzat. Kezkatsu bihurtzen da. Besteek nola onartzen duten jakin nahi du, polita den ala ez den, beste kuntza edo sexokoek beretzat zer dioten.

Sugeak eta gau illunak beldurtzen du. Baliteke beste bildur batzuk ere sortzea.

Klase handiko personen bildurra, jende pilla baten aurrean agertzeari ere.

Txiste finak, sakonak gustatzen zaizkio. Batzuek txiste gordinak botatzen dituzte artean, bainan geienek ez.

Askotan triste edo motel xamarrek egoten dira, beren barneko arrangurak edo kezka ahusnartuz. Hamaika urteko haurraren itxuran, hambikoak baino berekoitasun gehiago du. Aiherkor eta bekaizti bihurtzen da erraz instant batetan.

HARTUEMANAK

Bere nortasuna hazitzen ari da, jakintza eta inguruak aldaketa berriak bere baitan sortaraziaz. Harreman gutiago beraz.

Kirolak eta gauza batzuek besteekin egiten direlako, bestela bakarrik edo lagun batekin egotea gustatzen zaio.

Zazpi, zortzi, bederatz, hamar, hamaika urteko haurrekin ez du ezertxo nahi. Bere adinekoekin ondo xamar, hamasei urtekoekin obeto. Adiskide bat edo bikin ibiltzea gustatzen zaio (N+), hizketa eta kritikan.

Bere gurasoekin ez da oso ondo etortzen; begiraleekin ere ez, agintzen besterik baldin ez badaki.

Erantzun motzak izaten ditu. Beldurrez egingo ditu askotan gauzak, baina persona handien aginpide ta laguntza asko txikitzen ari da, ahultzen. Epaitzea maite dute, gogor xamar gainera.

Gurasoekin harreman sakon guti, askotan, begirale argi batek. Kiroletan eta organizatzen ona bada hobea (M), haur honen konfiantza irabaz dezake.

Neska bere adineko lagunekin ongi dabil, talde txikian, gauza ixilka kontatuz. Kiroalak aparte, mutila ere bai.

Neskak mutilek asko hitz egiten du, baina harreman gehienak hamabost edo hamasei urtetako mutilekin nahiago ditu.

Mutilek, berdintsu, neskekin hitz egiten dute baina harreman guti: gonak altxa, uretara bota, ostikada bat edo eztenkada bat eman, horra neskarekilako dituen atentzio galantak.

14 URTEKO NESKA MUTILA

14 urteko gaztetxoa maitagarriago dela esan nezake. Baina ez da ongi esana, 13 urteko gehienetan zailagoa bada ere, berdin maitagarria. Fase edo kinka (haro) hortatik iragan behar du, mail berri hontara heltzeko.

Beraz, 14 urtekin haurra irekiago dela esan daiteke. «Ekilibrio» edo heldutasun berri batera iristen ari da. Besteen itzalak eta hutsuneak ikus ohi ditu, baina bai eta bereak ere, lehen baino hobeto, BERE NORTASUNAZ kezkatzen da eta falta zaiona aztertuko du. Humorea ontzen zaiolako, lagunzale da.

Hitz berriak baino hitz egiteko molde berriak sortzen ditu. Zehatz eta konkreto moldetatik, abstrakto eta aburuen moldeak hartzen ditu.

Gauza askotaz kezkatzen da. Arrazoitzea gustatzen zaio.

Hala ere, adin hau ez da errazenetakoa. Heldutasunaren loratze eta berritze hau bakoitzak bere du eta nortasun berri hortan finkatzeko, haur bakoitzaren gorabeherak ikus behar dira, ezagutu eta ulertu.

—Sexualitate edo kuntza aldetik, 11, 12, 13 urtekoak, bere aldaketa guziekin, gizon itxura eta emakume itxura baino haur itxura handiago zuten.

15 urtekoak ba du, ukan, pertsona hazi eta nagusiaren itxura; 14 urtekoa, beraz, hor dago erdi bidean bezala. Mutila gizon itxura hartzen ari da, soinez azkar hazitzen da, izterterteko, galtzarze edo besazpiko eta zangoetako ileak ugaritzen ari zaizkio. Hazi-galtzea ere ezagutzen dute gehienetan, karrikako mutilak baserrikoek baino lehenago.

—Gauza asko jakin nahi du; baina idatziz aisago egiten ditu galderak ahoz eta hitzez baino bakoitzak bere arazo bereziak dituela ohartzen delako. Garbiki hitzegin behar zaio.

Gaizki argitutako 14-15 urteko haurren artean gauza okerrak gerta daitezke kampakto mixtoetan gutziz ere. Argitu eta ondo-riok garbi aztertu, ausartuen batzuekin.

Neska ere asko hazi da. Gehienek, ba dakite jadanik, bere so- naren gorabeheren berri. Batzuek, odolgaltzeagatik, bi hiru edo lau egun oso gaizki pasatzen dute. Neska batzuek, bere izakera eta egi- tura halakoa delako hain zuzen, 15-16 urteko mutilekin ibiltzea la- ket dute, eta emozioz zorabiatu daitezke, arriskuan jarri arte, agian.

Baina bihotz zarrastada, soin kilika eta emozio-bultzada horiek ongi aztertu gabeak ditu artean. 15 urteko mutilak gutiago oraindik.

EKINTZAK ETA INTERESAK

Irekiagoa dela esan dugu, indar berriak erabili behar ditu. Bes- teekin harreman handiagoa du. Batzuetan ez da isiltzen, bere jostera eta hizkera logiko berria agertu nahi duelako. Mutilak hala nola neskak.

Izadiaren eta pertsona nagusien goraberak hobekiago aztertzen ditu.

Udalekuetara ere gogoz etortzen baldin bada, gustatuko zaio gehienetan. Alderantziz ez, edo nekez.

Kirolak maite ditu (N-M+). Balio-joku batzuk (N), txapelketa, norgehiagoka batzuk, lehen baino gutiago, ordea.

Kartetan jokatzera, musika entzutea, pintatzea (N-M), pirograba- dua, soldadura, montajea (egazkin, urontzi, irrata...).

Mutuez mintzatzea, joste, trenza egite eta sukaldarritza (N). Cam- ping (N-M+). Urontzi bat ikuste (M)...

Batzuek asko irakurtzen dute, beste batzuek oso guti edo batere ez. Idazti sentimentalak (N). Abentura, misterio eta kiroleko idaz- tiak (M). Abestiak (N-M). Neska batzuek beren idolo kuttuna izan ohi dute. Pelikula samurrak (N+M) eta bihotz erdiragarriak. Parre- garriak eta kirolpelikulak (M+).

AFEKTIBITATE ETA BIHOTZ ZARRASTADA

Kultura eta inguruak garrantzi handia du beti, baina afektibi- tate eta emozio aldaketa gehienak pertsonaren barnetik datoz eta barruan gordeak dauzkanak kanpora agertzen ditu, adin hontan.

—14 urteko gaztea alaitu da eta gizarte bizian indarrez sartzen da.

—Iaioago da.

—Baina bere baitan, askatu gabeko korapilo asko du artean.

—Haserretzen denean, joka has daiteke, batzuk behintzat. Gehienetan hitz larriak eta mingarriak botatzen ditu.

—Batzuetan txoko batera aldegiten du edo adiskideren bati esanaz konformatzen da.

—Bere nortasunaren goiebeherek kezkatzen dute gehienik. Besteek beretzaz zer dioten eta nola onhartzen duten.

—Jende askoren aurrean agertzea maite du.

Eztenkada eta humore larri, hots handikoa, azal dezake taldean batezere. Gordinkeria gutiago esaten du, neskeen aurrean behintzat.

Berekoitasun handia du, kirol eta txapelketa batzuetan behintzat. Neskak inbiria edo bekaitza handia izan ohi du, mutilekin ongi etortzen ez bada, batzuek erremindu ere egiten dira. Besteek dituzten ondasunen bekaitza ukan dezake.

HARREMANAK

13 urtekoak baino errezago egiten ditu. Adin hortan, begirale batetik gurasoekin baino hobeki konpon daiteke (guraso askok haurraren evoluzioaren berri ez dakitelako; edo berez nahi edo uste zuten bezalako ez delako, hotz iduritzen zaie).

Taldean aski ongi aurkitzen du bere burua eta beste edonorekin ere bai

Besten erruak eta itzalak hobeto aztertzen dituzte. Neska mutila baino irekiagoa da, lagunak gehiago berezten ditu.

Neskak mutilari, mutilak neskari baino jaramon edo kaso gehiago egin ohi dio. 10, 11 urtekoarekin harreman guti. Mutilak kaso egitea gustatzen zaio neskari eta batzuetan zorabiatu ere daiteke. Gehienetan mutilakin ongi konpontzen da. Mutilak neskekin harreman sakon guti, adar jotzea, hori bai. Lagun baztertuari lagun diezaioke, kezka daiteke horretaz.

15 URTEKO GAZTEA

Kezkatsu eta geldi samarra bihurtzen da. Gorabehera asko ukan dezake egun batetik bestera, eta egun berean ere.

Bakartiar edo lagunzale, baina 14 urtekoa baino barnekoiago.

Bere nortasunaren kontzientzia handiagoa du.

Sentimentu, jakintza hauzi eta prolema asko du, aztertzeke, bai bere buruari begira, bai besteei begira, bai gaurkoari begira bai eta geroari begira ere.

Bere sentimentuak gehiago gorde eta isiltzen ditu. Hitz batez, bere buruarekin lanpetua dago. Aspertuta bizi dela usteko dugu, baina ez

da egia, askotan. Gogoeta asko du egiteko... eta galdera sakon eta mamitsuak egin diezazkioke konfiantza handiko pertsona bati.

Adin hontako batekin ibiltzeko, gutienez 22-23 urteko begiralen behar dela uste dugu, edo oso heldua behintzat.

EKINTZAK ETA INTERESAK

Geldirik egon ezina. Ekintza edo ibiltzea bakarrik gauza motza iduritzen zaio. Ekintza bai bainan bai eta atsedean luzeak ere tartean.

Kirol-norgegiagoka eta torneoak eta txapelketak maite ditu, eta aldamenetan ikusleak baldin badira hobe.

Kalez kale, karrikaz karrika ibiltzea oso maite du (N).

Dantza egitea (M). Musika edo soinua entzutea. Antzerki bat antola dezake «ttikienezako» (irakasle batek lagundurik): «ttikienezako» hau aitzakia da, baina. Antzerkia ez baitu ttikiei bolada goxo bat igarotzen laguntzeko bakarrik egiten, baizik gehien bat bere barneko tensio batzuk azaltzeko.

Zaldi, musika, mendi, Motor, Montaje, Etxe egite.

Argazki, bibliotheka, zurgintza.

Hitz egitea (N). Ametsetan egotea.

Batzuek erotikoko idaztiak (maite-gaia, sexo-gaiak...) asko irakurzen dute (M+).

Emakumenetzat egin idaztiak, aldizkariak (N).

Soinua: Jazz, modernoa, eta klasikoa ere.

Pelikuletan kuntza edo sexo bereko artista bat dezake maitagarriena, idoloa.

Pelikula batetan, zer artista azaltzen den gehiago begiratzen du, mamia baino.

EMOZIO ETA BIHOTZ ZARRASTADAK

Kezkatsu eta geldi samarra, ezerk axola ez balio.

Mintzatzeko modua ere aldatu zaio, eztixeago mintzaten baita.

Ez bere ez eta besteen ekintza askorekin ez da konforme.

Joka edo burruka partida bat antola dezake noizean behin (tensioa jaisteko) (galtzen duenak, galdezake bere buruaren aurrean eta besteen aurrean. Lau purrustada bota dezake, haserretzen denean edo denak utzi eta alde egin.

Bainan lehen baino hobeto kontrolatzen da eta berekoitasun handiagoa erakusten du.

Taldean ongi ikusia izan nai du.

Irri-mirrizko edo xixtakari (irónico) onak dira batzuk.

Batak besteari hitz larriak botatzen entzutea, laket zaio. Bi adierako (sentido) hitzak erabiltzea ere bai.

Noizean behin bolada ilun bat iragan dezake, bai eta isilean nigar egin ere: bere buruari frakasatua deritzaiolako, pot-egina dagoelako, ez dela onhartua iduritzen zaiolako...).

Soin hazitakoak kirol eta ekintza gehiago egiten du gehienetan, mehe eta kankail luzeak baino.

Eztabaidatan amor ematea ez zaio atsegin.

HARREMANAK

Guraso batzuek adin hortako gazteekin harreman sakonak ohi dituzte; beste batzuek berriz izurrite edo urrinari (peste) edo min biziari baino beldur handiagoa diote. Gurasoekin guti hitzegiten du gehienetan, aurretik zer erantzun jasoko duen bai baitaki, gurasoak, zeinbaitetan, ez baitira ohartu adin hortako bere seme-alaben nortasun eta zaletasun berriaz.

Gurasoen kontrola ez zaio laket, amarena batik bat.

Askatasun handiagoa nahi luke. Aitarekin hobekixeago konpontzen da, baina ez nahi bezala («guerra fría edo paz armada»). Tikiak defenditzen ditu gurasoen aurrean.

Neska neskekin ongi konpontzen da taldean, batzuetan denekin, bestetan bizpahiru lagunekin, elkar ezagutzen ahaleginak eta bakoitzaren nortasuna aztertuz. Geroaz mintzatzea ere geroz eta gehiago gustatzen zaio. Bat edo beste mutilen batekin ibil daiteke, gehienak beste neskekin.

Ez da 14 urtekoa bezala xoratzen mutilekin eta xoratzen bada, 18, 19, 20 urteko mutilek xoratzen dute. Mutilen artean egoteak ez du lehen bezala lotsatzen.

Mutila ere ongi ibili ohi da taldean (bere geldi bolarekin). Elkar ezagutzen dute. Azkarrak azkarrekin biltzen dira, senaz, baina beretik gabe (elkarrekin mintza, zinera elkarrekin joan). Nabaitzen du, 15 urteko neskek bera baino zaharragoekin ibiltzea nahiago duela.

MATTIN ETXEBERRIK ETA LAGUNTZAILE
ZENBAITEK BILDU ETA EUSKARATUA.